

MAGAZÍN: KLIMATICKÁ KRÍZA

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International je najväčšia ľudskoprávna mimovládna organizácia na svete – celosvetové hnutie viac ako 10 miliónov ľudí z viac než 150 krajín a území sveta usilujúcich sa o dodržiavanie ľudských práv na celom svete. Naša vízia je svet, v ktorom tí, ktorí sú pri moci, plnia svoje sľuby, rešpektujú medzinárodné právo a zodpovedajú sa za svoje činy. Sme nezávislí od akejkoľvek vlády, politickej ideológie, ekonomických záujmov alebo náboženstva. Financujú nás najmä naši členovia a členky prostredníctvom individuálnych darov. Veríme, že naša solidarita, práca a spolupatričnosť voči ľuďom na celom môže zmeniť našu spoločnosť k lepšiemu.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021

First published in 2021

Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021

Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

1. OBSAH

1. OBSAH	4
2. ÚVOD	5
3. TOTO SÚ NIEKTORÉ ZO SPÔSOBOV, KTORÝMI ZMENA KLÍMY MÔŽE PREHLBOVAŤ A PREHLBUJE NEROVNOSTI:	12
4. PREČO JE ZMENA KLÍMY OTÁZKOU ĽUDSKÝCH PRÁV?	15
5. KTO JE ZODPOVEDNÝ ZA ZASTAVENIE ZMENY KLÍMY?	18
6. PREČO MUSÍME ZASTAVIŤ ZMENU KLÍMY?	22
7. DÁMY MAJÚ PREDNOŠŤ – KEĎ IDE O KLIMATICKÚ KRÍZU	25
8. NEHCEME KVETY A ČOKOLÁDU Z NEEKOLOGICKÝCH ZDROJOV! RADŠEJ SA DNES PRIDAJTE K NÁŠMU BOJU ZA ROVNOSŤ A EKOLÓGIU	37
9. KRÁTKE PRÍBEHY (AJ) O KLÍME	45

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

2. ÚVOD

Je ľahké považovať našu planétu za samozrejmú, kým nevidíme ľudské náklady na jej degradáciu: hlad, vysídľovanie, nezamestnanosť, choroby a úmrtia. Milióny ľudí už trpia katastrofálnymi dôsledkami extrémnych katastrof, ktoré zhoršuje zmena klímy - od dlhotrvajúceho sucha v subsaharskej Afrike až po ničivé tropické búrky, ktoré sa prehľali juhovýchodnou Áziou, Karibikom a Tichomorím. V roku 2021 spôsobili spaľujúce teploty smrteľné vlny horúčav v Kanade a Pakistane a vyvolali lesné požiare v Grécku a na Sibíri. V Nemecku a Číne došlo k vážnym záplavám, zatiaľ čo na Madagaskare mimoriadne dlhotrvajúce a intenzívne sucho priviedlo 1 milión ľudí na pokraj toho, čo sa označuje za prvý "hladomor spôsobený zmenou klímy" na svete.

Hoci klimatické zmeny chápeme zväčša na základe ich vplyvu na našu prírodu, práve ničivé následky, ktoré spôsobujú a budú spôsobovať ľudstvu, z nich robia naliehavú otázku ľudských práv. Zosilní a zväčší existujúce nerovnosti. A jej dôsledky sa budú časom ďalej zväčšovať a zhoršovať, čo spôsobí skazu pre súčasnú aj budúcu generáciu. To je dôvod, prečo zlyhanie vlád v boji proti klimatickej kríze tvárou v tvár presvedčivým vedeckým dôkazom môže byť najväčším medzigeneračným porušením ľudských práv v histórii.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

ČO JE ZMENA KLÍMY?

Klíma na našej planéte sa v priebehu geologického obdobia neustále mení, pričom dochádza k výrazným výkyvom priemerných globálnych teplôt. Súčasné obdobie otepľovania však prebieha rýchlejšie ako všetky predchádzajúce udalosti. Ukázalo sa, že ľudstvo spôsobilo väčšinu otepľovania v minulom storočí tým, že vypúšťalo plyny, ktoré zachytávajú teplo - všeobecne označované ako skleníkové plyny - na pohon nášho moderného života. Robíme to spaľovaním fosílnych palív, poľnohospodárstvom a využívaním pôdy a ďalšími činnosťami, ktoré spôsobujú zmenu klímy. Množstvo skleníkových plynov je najvyššie, aké kedy bolo za posledných 800 000 rokov. Tento rýchly nárast predstavuje problém, pretože mení našu klímu príliš rýchlo na to, aby sa mu živé organizmy dokázali prispôbiť.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Zmena klímy zahŕňa nielen zvyšovanie teplôt, ale aj extrémne výkyvy počasia, zvyšovanie hladiny morí, posuny populácií a biotopov voľne žijúcich živočíchov a celý rad ďalších vplyvov.

ČO SPÔSOBUJE ZMENU KLÍMY?

Sme ľudia, ktorí chcú to isté, čo každý iný človek - bezpečné miesto na život na tejto planéte, ktorú nazývame domovom. Takže hoci naša práca musí byť aj naďalej nestranná a objektívna, čoraz viac zvyšujeme hlas a pridávame sa k jasnému posolstvu, že zmena klímy je skutočná a ľudia sú za ňu zodpovední, dôsledky sú vážne a musíme konať hneď.

Existuje prevažná vedecká zhoda, že globálne otepľovanie je spôsobené najmä človekom: klimatológovia dospeli k tomuto záveru takmer jednomyselne.

Jednou z najväčších príčin je spaľovanie fosílnych palív - uhlia, plynu a ropy -, ktoré zvýšilo koncentráciu skleníkových plynov, ako je oxid uhličitý, v našej atmosfére. To spolu s ďalšími činnosťami, ako je vyklčovanie pôdy

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

pre poľnohospodárstvo, spôsobuje zvyšovanie priemernej teploty našej planéty. Vedci sú si v skutočnosti rovnako istí súvislosťou medzi skleníkovými plynmi a globálnym otepľovaním ako súvislosťou medzi fajčením a rakovinou pľúc.

Nie je to nový záver. Vedecká komunita zhromažďuje a skúma údaje o tejto problematike už desaťročia. Varovania pred globálnym otepľovaním sa začali objavovať na titulných stránkach novín už koncom 80. rokov 20. storočia.

V roku 1992 podpísalo 165 štátov medzinárodnú zmluvu, Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (UNFCCC). Odvtedy sa každoročne konajú ich stretnutia (nazývané "konferencie zmluvných strán" alebo COP) s cieľom vypracovať ciele a metódy na zníženie zmeny klímy, ako aj na prispôbenie sa jej už viditeľným dôsledkom. V súčasnosti je k UNFCCC viazaných 197 krajín.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

AKÉ SÚ DÔSLEDKY ZMENY KLÍMY?

Komunita Wilmingtonov, sú to väčšinou ľudia s nízkymi príjmami, takže vlny horúčav sú pre nich veľmi škodlivé, pretože si nemôžu dovoliť klimatizáciu. A keďže sú stále blízko rafinérií a ťažby ropy, musia zatvárať okná.

Dôsledky zmeny klímy pociťujeme už teraz, ale budú sa zhoršovať. Globálne otepľovanie dosiahlo približne 1 °C nad úroveň pred industrializáciou. Každý pol stupeň (alebo aj menej) globálneho otepľovania sa počíta.

Je dôležité si uvedomiť, že žiadny zoznam dôsledkov zmeny klímy nemôže byť vyčerpávajúci. Je veľmi pravdepodobné, že vlny horúčav sa budú vyskytovať častejšie a trvať dlhšie a že extrémne zrážky budú v mnohých regiónoch intenzívnejšie a častejšie. Oceány sa budú naďalej otepľovať a

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

okysľovať a priemerná hladina svetových morí bude naďalej stúpať. To všetko bude mať a už začína mať ničivý vplyv na život ľudí.

Naliehavá potreba riešiť zmenu klímy sa stala ešte jasnejšou po tom, ako v októbri 2018 zverejnil popredný svetový vedecký orgán pre hodnotenie zmeny klímy, Medzivládny panel pre zmenu klímy (IPCC), svoju rozsiahlu správu. IPCC varuje, že ak chceme zabrániť katastrofálnemu globálnemu otepľovaniu, nesmieme dosiahnuť úroveň 1,5 °C nad predindustriálnu úroveň - alebo ju minimálne nesmieme prekročiť. V správe sa uvádzajú obrovské rozdiely medzi scenármi 1,5 °C a 2 °C.

V ďalšej správe zverejnenej v auguste 2021 IPCC potvrdil, že ak nedôjde k okamžitému, rýchlemu a rozsiahlemu zníženiu emisií skleníkových plynov, obmedzenie otepľovania na úroveň blízku 1,5 °C alebo dokonca 2 °C nad predindustriálnu úroveň bude nedosiahnuteľné.

Na obmedzenie zmeny klímy je však ešte stále čas. V správe IPCC z roku 2021 sa uvádza, že výrazné a trvalé zníženie emisií oxidu uhličitého a iných skleníkových plynov by mohlo rýchlo zlepšiť kvalitu ovzdušia a za 20 až 30 rokov by sa globálne teploty mohli stabilizovať. Naše vlády preto musia hneď teraz prijať okamžité opatrenia na zmenu kurzu. Čím dlhšie nám to bude trvať, tým viac sa budeme musieť spoliehať na nákladné technológie, ktoré by mohli mať škodlivý vplyv na ľudské práva.

Generálny tajomník OSN Antonio Guterres uviedol, že táto správa nie je ničím iným ako červeným kódom pre ľudstvo: "Dôkazy sú nezvratné". Vyzval všetky krajiny, najmä ekonomiky G20, aby sa pripojili ku koalícii za nulové čisté emisie a posilnili svoje sľuby o spomalení, znížení a zvrátení globálneho otepľovania dôveryhodnými konkrétnymi krokmi. "Inkluzívne a ekologické hospodárstva, prosperita, čistejší vzduch a lepšie zdravie sú možné pre všetkých, ak budeme na túto krízu reagovať solidárne a odvážne," povedal.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

KOHO ZMENA KLÍMY OVPLYVŇUJE NAJVIAC?

Hovoríte, že milujete svoje deti nadovšetko, a pritom im pred očami kradnete budúcnosť.

Klimatické zmeny škodia a budú škodiť nám všetkým, ak vlády neprijmú opatrenia. Jej dôsledky však budú pravdepodobne oveľa výraznejšie pre určité skupiny - napríklad komunity závislé od poľnohospodárstva alebo pobrežných zdrojov obživy -, ako aj pre tých, ktorí sú vo všeobecnosti už teraz zraniteľní, znevýhodnení a vystavení diskriminácii.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

3. TOTO SÚ NIEKTORÉ ZO SPÔSOBOV, KTORÝMI ZMENA KLÍMY MÔŽE PREHLBOVAŤ A PREHLBUJE NEROVNOSTI:

Medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami:

Na národnej úrovni budú a už sú najviac postihnutí obyvatelia nízko položených, malých ostrovných štátov a menej rozvinutých krajín. Obyvatelia Marshallových ostrovov už pravidelne zažívajú ničivé záplavy a búrky, ktoré ničia ich domovy a živobytie. Vlna horúčav v Severnej Amerike v roku 2021 sa dostala na titulné stránky novín v Európe a Severnej Amerike, ale niektoré z najhorších účinkov globálneho otepľovania pocítili aj miesta ako Pakistan. Teploty v Jakobadáde dosiahli neuveriteľných 52 °C, čo je horúčava vyššia, ako dokáže ľudské telo zniesť, a výpadky elektrickej energie znásobili utrpenie miliónov ľudí bez prístupu ku klimatizácii alebo čistej vode.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Medzi rôznymi etnikami a triedami:

Dôsledky zmeny klímy a znečistenia spôsobeného fosílnymi palivami sa prejavujú aj na etnickom a triednom základe. V Severnej Amerike sú to najmä chudobnejšie farebné komunity, ktoré sú nútené dýchať toxický vzduch, pretože ich štvrte sa častejšie nachádzajú v blízkosti elektrární a rafinérií. V týchto oblastiach sa vyskytuje výrazne vyššia miera ochorení dýchacích ciest a rakoviny a Afroameričania majú trikrát vyššiu pravdepodobnosť úmrtia na znečistené ovzdušie ako celková populácia USA.

Medzi pohlaviami:

Ženy a dievčatá sú neúmerne viac postihnuté zmenou klímy, čo odráža skutočnosť, že v mnohých krajinách sú častejšie marginalizované a znevýhodnené. Napríklad ženy sú často obmedzené na úlohy a zamestnania, ktoré ich robia viac závislými od prírodných zdrojov. Keďže čelia prekážkam v prístupe k finančným alebo technickým zdrojom alebo im je odopreté vlastníctvo pôdy, majú menšie možnosti prispôsobiť sa zmene klímy. To znamená, že sú viac ohrozené dôsledkami udalostí súvisiacich s klímou, pretože sú menej schopné sa pred nimi chrániť a ťažšie sa z nich zotavujú.

Medzi generáciami:

Budúce generácie pocítia zhoršujúce sa účinky, ak vlády neprijmú opatrenia už teraz. Deti a mladí ľudia však trpia už teraz vzhľadom na ich špecifický metabolizmus, fyziológiu a vývojové potreby. To znamená, že napríklad nútené vysídlenie, ktoré zažívajú komunity a ktoré má vplyv na celý rad práv - od vody, hygieny a potravín až po primerané bývanie, zdravie, vzdelanie a rozvoj - pravdepodobne obzvlášť škodí deťom.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Medzi komunitami:

Domorodé obyvateľstvo patrí medzi komunity, ktoré sú najviac postihnuté zmenou klímy. Vzhľadom na úzke prepojenie s prírodou, ako aj na históriu vyvlastňovania a núteného vysťahovania v niektorých prípadoch často žijú na okrajových územiach a v krehkých ekosystémoch, ktoré sú obzvlášť citlivé na zmeny fyzického prostredia. Udržiavajú úzke spojenie s prírodou a svojimi tradičnými pozemkami, od ktorých závisí ich živobytie a kultúrna identita. Napriek tomu, že majú dôležité znalosti o prírodnom prostredí svojich území a zohrávajú kľúčovú úlohu pri ochrane biodiverzity a prírodných zdrojov, sú často vylúčení z rozhodovania o klíme, a to aj vtedy, keď iniciatívy súvisiace s klímou zasahujú do ich života a území.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

4. PREČO JE ZMENA KLÍMY OTÁZKOU ĽUDSKÝCH PRÁV?

Dramatické dôsledky zmeny klímy so zdrvujúcou jasnosťou odhalili, aké neoddeliteľné je zdravé životné prostredie pre využívanie všetkých našich ostatných práv. Ľudské práva sú úzko spojené so zmenou klímy, pretože má ničivý vplyv nielen na životné prostredie, ale aj na naše vlastné blaho. Okrem toho, že zmena klímy ohrozuje našu existenciu, má škodlivý vplyv na naše práva na život, zdravie, potraviny, vodu, bývanie a živobytie. Čím dlhšie budú vlády čakať s prijatím zmysluplných opatrení, tým ťažšie sa bude problém riešiť a tým väčšie bude riziko, že emisie sa budú znižovať prostriedkami, ktoré nerovnosť skôr zvýšia, než znížia.

Toto sú niektoré zo spôsobov, ktorými zmena klímy ovplyvňuje a bude ovplyvňovať naše ľudské práva:

Právo na život - Všetci máme právo na život a na slobodný a bezpečný život. Zmena klímy však ohrozuje bezpečnosť miliárd ľudí na tejto planéte.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Najviditeľnejším príkladom sú extrémne poveternostné udalosti, ako sú búrky, záplavy a lesné požiare. V roku 2019 cyklóny v Malawi, Mozambiku a Zimbabwe zabili viac ako 1 000 ľudí, zatiaľ čo tajfún Haiyan si v roku 2013 na Filipínach vyžiadala najmenej 6 300 obetí. Tepelný stres patrí medzi najsmrteľnejšie vplyvy. Letná vlna horúčav v Európe v roku 2003 mala za následok smrť 35 000 ľudí. Existuje však mnoho ďalších menej viditeľných spôsobov, ktorými zmena klímy ohrozuje životy. Svetová zdravotnícka organizácia predpovedá, že zmena klímy spôsobí v rokoch 2030 až 2050 250 000 úmrtí ročne v dôsledku malárie, podvýživy, hnačiek a tepelného stresu.

Právo na zdravie - Všetci máme právo na najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň fyzického a duševného zdravia. Podľa Medzivládneho panelu pre zmenu klímy (IPCC) bude medzi hlavné vplyvy zmeny klímy na zdravie patriť väčšie riziko zranení, chorôb a úmrtí v dôsledku intenzívnejších vln horúčav a požiarov; zvýšené riziko podvýživy v dôsledku zníženej produkcie potravín v chudobných regiónoch a zvýšené riziko chorôb prenášaných potravinami a vodou a chorôb prenášaných vektormi. Deti vystavené traumatickým udalostiam, ako sú prírodné katastrofy, ktoré sa zhoršujú v dôsledku zmeny klímy, môžu trpieť posttraumatickými stresovými poruchami. Vplyvy zmeny klímy na zdravie si vyžadujú naliehavú reakciu, pretože nezmiernené otepľovanie hrozí podkopaním zdravotníckych systémov a základných globálnych cieľov v oblasti zdravia.

Právo na bývanie - Všetci máme právo na primeranú životnú úroveň pre seba a svoje rodiny vrátane primeraného bývania. Zmena klímy však ohrozuje naše právo na bývanie rôznymi spôsobmi. Extrémne poveternostné javy, ako sú záplavy a lesné požiare, už teraz ničia domovy ľudí a spôsobujú ich vysídlenie. Sucho, erózia a záplavy môžu tiež časom zmeniť životné prostredie, zatiaľ čo zvyšovanie hladiny morí ohrozuje domovy miliónov ľudí na celom svete na nízko položených územiach.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Sucho, erózia a záplavy môžu časom zmeniť životné prostredie, zatiaľ čo stúpajúca hladina mora ohrozuje domovy miliónov ľudí na celom svete na nízko položených územiach.

Práva na vodu a hygienu - Všetci máme právo na bezpečnú vodu na osobné a domáce použitie a na hygienu, ktorá nám zabezpečí zdravie. Kombinácia faktorov, ako je topenie snehu a ľadu, zníženie množstva zrážok, vyššie teploty a stúpajúca hladina morí, však ukazuje, že zmena klímy ovplyvňuje a bude naďalej ovplyvňovať kvalitu a množstvo vodných zdrojov. Už teraz nemá viac ako miliarda ľudí prístup k čistej vode a klimatické zmeny tento stav ešte zhoršia. Extrémne poveternostné javy, ako sú cyklóny a záplavy, ovplyvňujú vodnú a sanitárnu infraštruktúru, zanechávajú po sebe kontaminovanú vodu, a tým prispievajú k šíreniu chorôb prenášaných vodou. Ovplyvnené budú aj kanalizačné systémy, najmä v mestských oblastiach.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

5. KTO JE ZODPOVEDNÝ ZA ZASTAVENIE ZMENY KLÍMY?

Štáty sú povinné zmierniť škodlivé účinky zmeny klímy prijatím čo najambicióznejších opatrení na zabránenie alebo zníženie emisií skleníkových plynov v čo najkratšom čase. Hoci všetky krajiny musia prijať všetky primerané opatrenia na zníženie emisií v plnom rozsahu svojich možností, bohaté štáty musia byť na čele a dekarbonizovať svoje hospodárstva rýchlejšie ako rozvojové krajiny.

Štáty musia tiež podniknúť všetky potrebné kroky, aby pomohli každému v rámci svojej jurisdikcie prispôsobiť sa predvídateľným a nevyhnutným dôsledkom zmeny klímy, a tak minimalizovať vplyv zmeny klímy na ich ľudské práva. To platí bez ohľadu na to, či je štát za tieto účinky zodpovedný, pretože štáty majú povinnosť chrániť ľudí pred škodami spôsobenými tretími stranami.

Štáty musia prijať opatrenia na čo najrýchlejšie a najhumánnejšie riešenie zmeny klímy. Vo svojom úsilí o riešenie zmeny klímy sa nesmú uchýľovať k opatreniam, ktoré priamo alebo nepriamo porušujú ľudské práva.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Napríklad chránené oblasti alebo projekty obnoviteľných zdrojov energie sa nesmú vytvárať na územiach pôvodných obyvateľov bez toho, aby sa s nimi konzultovalo a aby sa získal ich súhlas.

Bohaté štáty musia poskytnúť rozvojovým krajinám dostatočné finančné prostriedky a podporu, aby im umožnili splniť ambiciózne ciele v oblasti znižovania emisií a zaviesť účinné opatrenia na prispôsobenie sa zmene klímy. Štáty, ktoré sú najviac zodpovedné za klimatickú krízu, musia tiež poskytnúť kompenzácie a iné formy nápravy za straty a škody, ktoré už ľudia v dôsledku klimatickej krízy utrpeli.

Všetky štáty musia prijať opatrenia na čo najrýchlejšie a najhumánnejšie riešenie klimatickej zmeny. Vo svojom úsilí o riešenie zmeny klímy sa nesmú uchýľovať k opatreniam, ktoré priamo alebo nepriamo porušujú ľudské práva. Napríklad chránené oblasti alebo projekty obnoviteľných zdrojov energie sa nesmú vytvárať na územiach pôvodných obyvateľov bez toho, aby sa s nimi konzultovalo a aby sa získal ich súhlas. Prechod na bezuhlíkové hospodárstvo musí byť spravodlivý a musí viesť k rovnostárskejšej spoločnosti, a nie k tomu, aby sa väčšina nákladov a bremien ukladala na tých, ktorí sú najmenej schopní ich niesť.

Pri všetkých opatreniach by štáty mali rešpektovať právo na informácie a účasť všetkých dotknutých osôb, ako aj ich právo na prístup k účinným prostriedkom nápravy v prípade porušovania ľudských práv.

Súčasné záväzky vlád na zmiernenie zmeny klímy sú však úplne nedostatočné, pretože by viedli ku katastrofálnemu zvýšeniu priemernej globálnej teploty o 2,7 °C oproti predindustriálnej úrovni do roku 2100. Ľudia, vrátane detí, v mnohých krajinách sveta využívajú argumenty týkajúce sa ľudských práv a žalujú svoje vlády na súde za to, že nestanovili dostatočné ciele a opatrenia na zmiernenie zmeny klímy. V niekoľkých prípadoch vrátane Belgicka, Nemecka a Holandska už súdy rozhodli v ich prospech.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Korporácie - podniky majú tiež povinnosť dodržiavať ľudské práva. Na splnenie tejto zodpovednosti musia spoločnosti posúdiť potenciálne účinky svojich činností na ľudské práva a zaviesť opatrenia na predchádzanie negatívnym vplyvom. Tieto zistenia a všetky preventívne opatrenia musia zverejniť. Spoločnosti musia tiež prijať opatrenia na nápravu porušovania ľudských práv, ktoré spôsobili alebo ku ktorému prispeli, a to buď samy, alebo v spolupráci s inými subjektmi. Tieto povinnosti sa vzťahujú aj na poškodenie ľudských práv v dôsledku zmeny klímy.

Spoločnosti, a najmä spoločnosti vyrábajúce fosílna palivá, musia tiež okamžite zaviesť opatrenia na minimalizáciu emisií skleníkových plynov - vrátane presunu svojho portfólia na obnoviteľné zdroje energie vyrábané spôsobom, ktorý je v súlade s ľudskými právami - a zverejniť príslušné informácie o svojich emisiách a úsilí o ich zmiernenie. Toto úsilie sa musí rozšíriť na všetky hlavné dcérske spoločnosti, pridružené spoločnosti a subjekty v ich dodávateľskom reťazci.

Spoločnosti vyrábajúce fosílna palivá patrili v minulosti k najzodpovednejším za zmenu klímy - a to platí aj v súčasnosti. Z výskumu vyplýva, že len 100 spoločností vyrábajúcich fosílna palivá je od roku 1988 zodpovedných za 71 % globálnych emisií skleníkových plynov. Existuje čoraz viac dôkazov o tom, že veľké spoločnosti vyrábajúce fosílna palivá už desaťročia vedia o škodlivých účinkoch spaľovania fosílnych palív a snažia sa tieto informácie potláčať a blokovať úsilie o riešenie klimatických zmien.

Globálny agropríemyselný potravinový systém a rozsiahle plantáže, od ktorých závisí, sa často spájajú s vysokými emisiami skleníkových plynov, odlesňovaním a degradáciou pôdy, ako aj s núteným vysťahovaním pôvodného obyvateľstva, útokmi na environmentálnych aktivistov a inými porušeniami ľudských práv.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Súkromné finančné inštitúcie, ako sú banky, správcovia aktív a poisťovne, tiež zohrávajú kľúčovú úlohu pri podnecovaní klimatickej krízy, najmä keď financujú spoločnosti vyrábajúce fosílna palivá a podniky spojené s odlesňovaním bez akýchkoľvek podmienok súvisiacich s klímou.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021

First published in 2021

Amnesty International Slovensko

Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021

Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

6. PREČO MUSÍME ZASTAVIŤ ZMENU KLÍMY?

Pretože si všetci zaslúžime rovnakú ochranu. Všetci sme sa narodili so základnými ľudskými právami, ktoré sú však vážne ohrozené zmenou klímy. Hoci zmena klímy tak či onak ohrozuje životy nás všetkých, ľudia, ktorí zažívajú diskrimináciu, patria k tým, ktorí budú pravdepodobne najviac postihnutí. Všetci si rovnako zaslúžime ochranu pred touto univerzálnou hrozbou. Pretože ak budeme konať, nemáme čo stratiť a môžeme všetko získať. Boj proti klimatickej kríze nám dáva šancu postaviť blaho ľudí na prvé miesto tým, že im zabezpečíme právo na zdravé životné prostredie. To nám poskytne príležitosť posilniť ľudské práva, napríklad tým, že umožníme väčšiemu počtu ľudí prístup k čistejším a lacnejším zdrojom energie a vytvoríme pracovné príležitosti v nových odvetviach. Pretože máme vedomosti, moc a schopnosť zastaviť zmenu klímy. Mnohí ľudia už pracujú na kreatívnych, inšpiratívnych a inovatívnych riešeniach, ako riešiť zmenu klímy. Od občanov cez firmy až po mestá - na celom svete aktívne pracujú ľudia na politikách, kampaniach a riešeniach, ktoré ochránia ľudí a planétu. Domorodé národy a menšinové komunity po

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

stáročia rozvíjali udržateľné spôsoby života s prostredím, ktoré nazývajú svojím domovom. Môžeme sa od nich učiť a s ich súhlasom využívať ich know-how, ktoré nám pomôže pri hľadaní iného spôsobu interakcie s našou planétou.

ČO ROBÍ AMNESTY V SÚVISLOSTI SO ZMENOU KLÍMY?

Je naliehavo potrebné, aby sa ľudia a ľudské práva stali stredobodom diskusie o zmene klímy. Pre Amnesty International a ďalšie ľudskoprávne organizácie to znamená presadzovať vyvodenie zodpovednosti voči štátom, ktoré nekonajú v súvislosti so zmenou klímy, rovnako ako v prípade iných porušení ľudských práv.

Práca Amnesty International v oblasti zmeny klímy zahŕňa obhajobu ľudských práv v Parížskej dohode o zmene klímy, prispievanie k prísnejším ľudskoprávnym štandardom v oblasti zmeny klímy a podporu environmentálnych skupín pri predkladaní argumentov v oblasti ľudských práv.

Vzhľadom na naliehavosť tohto problému je dôležitou súčasťou našej úlohy pomáhať aktivizovať komunitu v oblasti ľudských práv tým, že ukazujeme, ako zmena klímy ovplyvňuje práva ľudí, a upozorňujeme na to, ako sa ľudia mobilizujú, aby reagovali na realitu a hrozbu zmeny klímy.

Amnesty spolupracuje s rôznymi skupinami v kľúčových krajinách s cieľom vyvinúť tlak na vlády a korporácie, ktoré bránia pokroku. Amnesty tiež podporuje mladých ľudí, pôvodné obyvateľstvo, odbory a postihnuté komunity, aby požadovali rýchly a spravodlivý prechod na bezuhlíkové hospodárstvo, ktoré nikoho nezostane pozadu. Súdne spory a využívanie vnútroštátnych a regionálnych mechanizmov v oblasti ľudských práv sú ďalšími nástrojmi na udržanie tlaku.

Amnesty International nadviazala na svoju prácu na podporu ochrancov životného prostredia, aby uľahčila prácu tých, ktorí chránia pôdu, potraviny, komunity a ľudí pred klimatickými vplyvmi, ťažbou a

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

rozširovaním fosílnych palív a odlesňovaním. Obhajoba občianskeho priestoru na informovanie, účasť a mobilizáciu tiež prispieva k presadzovaniu progresívnejších politík v oblasti klímy.

NAŠE POŽIADAVKY

Amnesty vyzýva vlády, aby:

- Urobili všetko, čo je v ich silách, aby pomohli zastaviť nárast globálnej teploty o viac ako 1,5 °C.
- Spoločne znížili svoje emisie skleníkových plynov na absolútnu nulu pred rokom 2050 alebo do roku 2050. Bohatšie krajiny by to mali urobiť rýchlejšie. Do roku 2030 musia byť globálne emisie o polovicu nižšie ako v roku 2010.
- Čo najrýchlejšie prestať používať a vyrábať fosílna palivá (uhlie, ropu a plyn).
- Zabezpečiť, aby sa opatrenia v oblasti klímy uskutočňovali spôsobom, ktorý neporušuje ľudské práva a znižuje, a nie zvyšuje nerovnosť.
- Zabezpečiť, aby všetci, najmä tí, ktorých sa zmena klímy alebo prechod na hospodárstvo bez fosílnych palív týka, boli riadne informovaní o tom, čo sa deje, a aby sa mohli podieľať na rozhodovaní o svojej budúcnosti.
- spolupracovať na spravodlivom rozdelení bremena klimatických zmien - bohatšie krajiny musia poskytnúť finančnú a technickú podporu ľuďom v rozvojových krajinách, ktorí utrpeli a naďalej budú trpieť straty a škody spôsobené klimatickou krízou.
- Zabezpečiť práva osôb, ktoré boli vysídlené alebo ktorým hrozí vysídlenie v dôsledku zmeny klímy.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

7. DÁMY MAJÚ PREDNOŠŤ – KEĎ IDE O KLIMATICKÚ KRÍZU

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Slovo džaboja znamená v jazyku keňského kmeňa Luo zákazník alebo zákazníčka. Teda možno skôr znamenalo. Význam síce oficiálne nezanikol, ale dnes sa toto slovo používa na označenie transakcie medzi rybármi a predavačkami rýb na trhu.

Ľudia pri Viktóriinom jazere hovoria o systéme džaboja – sex za ryby. Forma platby. Popri peniazoch. V dôsledku klimatických zmien a vysychania prírodných zdrojov sa ryby stali vzácnymi a rybári sa prispôbali.

Ntoja Sande mala 13 rokov, keď sa vydala – proti svojej vôli. Jej rodičia vlastnili malý kus pôdy. Ich úrodu však vyhladili povodne. Vydať dcéru znamená o jedny ústa menej pri stole. Ntoja žije v provincii Nsandže v Malawi. Jej príbeh je jedným z tisícov prípadov zaznamenaných v nedávnej štúdii Medzinárodnej únie na ochranu prírody (IUCN). Správa je za uplynulé dva roky najväčšou a najkomplexnejšou štúdiou o vplyve zmeny klímy a zhoršovania životného prostredia na nárast rodovo podmieneného násilia.

Ako roj hmyzu

Vo svojej dobrovoľnej karanténe – v luxuse, ktorý si môžem dovoliť, lebo moje práva chráni zamestnanecká zmluva – sa mi v mysli ako roj hmyzu hmýria obrazy náreku, strachu, hrôzy, kriku, neistoty a znásilnení. Striedajú sa s obrazmi žien v kuchyni, ktoré varia obed. Jasot detí a zdanlivý pokoj. Len sinky zahalené rukávmi napovedajú o inom. V tom lepšom prípade. V mojej predstavivosti sa tento roj premieňa na vírus, čo vylieťa z tropických lesov a hľadá svojho nového hostiteľa. Posledné dekády zažívame nárast rôznych smrteľných ochorení – Ebola, SARS, vtáčia chrípka, patogény prechádzajúce zo zvierat na ľudí. V článku britského denníka Guardian nazvanom Vrchol ľadovca: môže za COVID-19 naše ničenie prírody? sa píše, že ešte pred dekadou alebo dvomi sme verili, že nedotknuté prírodné prostredie a tropické lesy sú prístavmi najrôznejších vírusov a patogénov, ktoré vedú k novým ochoreniam

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

u ľudí. Avšak množstvo výskumníčov a výskumníkov sa dnes domnieva, že práve ničenie biodiverzity ľuďmi vytvára podmienky pre vznik nových vírusov a chorôb, ktoré majú obrovský vplyv na zdravie a ekonomiku, ako v bohatých, tak aj v chudobných krajinách. Začína sa formovať nová disciplína – planetárne zdravie. Tá sa zameriava na skúmanie spojitostí medzi prosperovaním ľudí, iných živých organizmov a celých ekosystémov.

Mýty, príbehy, rozprávky

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Mám rada príbehy. Posledné dni počúvam najmä jeden. Príbeh o tom, že infekčné choroby neuznávajú triedne ani iné sociálne prekážky či hranice. Vraj „sme v tom všetci spolu“. Nepochybne je to pohodlný mýtus. A určite je v ňom kus pravdy, tak ako v mnohých jemu podobných. Nakoniec, fiktívna dimenzia sa viaže ku každej pravde, a naopak. V epidémiách cholery v devätnástom storočí bola priestupnosť bariér triedy dostatočne dramatická na to, aby vyvolala zrod verejného hnutia za hygienu a zdravie, ktoré trvá dodnes. David Harvey, britský ekonomický geograf a profesor antropológie a geografie na Graduate Center of the City University of New York (CUNY) nás však upozorňuje, že dnes nám rozdielne triedy a spoločenské účinky pandémie rozprávajú iný príbeh. Očakáva sa, že vo väčšine častí sveta je pracovná sila, ktorá sa bude starať o základné potreby zvyšku spoločnosti a zvyšujúce sa počty chorých. Táto „nová robotnícka trieda“ je v prvej línii a popri ľuďoch s rôznymi telesnými predispozíciami (zdravie, vek) tak práve ona nesie bremeno ako najrizikovejšia skupina. A tá čelí škaredej voľbe: kontaminovať sa v mene starostlivosti a udržiavania otvorených kľúčových pracovísk poskytovania služieb (napríklad obchody s potravinami), alebo nezamestnanosti bez dávok. Vystáva otázka, kto môže pracovať doma a kto nie. Zatiaľ čo zamestnanci a zamestnankyne pracujúce z domu (ako ja) poberajú svoje mzdy rovnako ako predtým, generálni riaditelia lietajú v súkromných tryskáčoch a vrtulníkoch – ako predtým.

Podobný mýtus si radi a rady rozprávame o klimatickej kríze. Tá má vplyv na nás všetkých, to je nespochybniteľné. Avšak práve tak ako existujú ekonomické a kultúrne nerovnosti, nájdeme aj s nimi späté nerovnosti jednotlivcov a jednotlivkyň alebo skupín ľudí vo vzťahu k prírode, k zdrojom, ktoré ponúka, a vo vystavení škodlivým následkom rozvoja, akými sú znečistenie, priemyselné havárie, kvalita vody či prístup k energii. V niektorých prípadoch sú tieto environmentálne nerovnosti dôsledkom štátnych politík, v iných výsledkom logiky trhu. Inými slovami, dôsledky klimatickej krízy sú brutálne pre všetkých – až na to, že pre

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

niektorých a niektoré viac a skôr. Nájdeme množstvo literatúry, ktorá ukazuje, že klimatická zmena je hrozbou pre celé ľudstvo. Ťažšie sa však už hľadajú štúdie, ktoré sa venujú vzťahu medzi patriarchátom a zraniteľnosťou žien v dôsledku zmeny podnebia. Tá, vzhľadom na ich rôzne úlohy a zodpovednosti v domácnosti a v komunite, ovplyvňuje mužov a ženy odlišne.

Manželstvo za jedlo, sex za ryby

Keď udrú prírodné katastrofy, zasiahnu chudobné komunity ako prvé a zasiahnu ich najhoršie. Ženy tvoria približne 70 % všetkých ľudí žijúcich pod hranicou chudoby. Takmer tri štvrtiny tých, ktorí žijú z menej ako jedného dolára na deň, sú ženy. Sú teda chudobnou väčšinou a nesú najväčšie bremeno následkov katastrof. Majú tiež menší prístup k vzdelaniu a k zúčastňovaniu sa na politickom rozhodovaní a rozhodovaní v domácnosti, ktoré ovplyvňujú ich životy. Kultúrne normy im často znemožňujú v katastrofických situáciách rýchlo sa rozhodnúť, či sa majú presunúť na bezpečnejšie miesta. Bangladéšske ženy napríklad zriedka hľadajú útočisko v núdzových úkrytoch. Tie sú veľmi stiesnené a pre bangladéšsku ženu nie je vhodné ocitnúť sa zoči voči cudziemu mužovi či používať spoločnú toaletu. Väčšina z nich preto uprednostňuje barikádu vo svojich obydliach, kde ich často povodne jednoducho odplavia. S rastúcim suchom a rozširovaním sa púští na globálnom juhu vysychá stále viac a viac vodných zdrojov a studní. Získavanie vody je často prácou žien. Ak sú za ňou nútené ísť čoraz ďalej, zvyšuje sa riziko ich sexuálneho napadnutia, najmä v oblastiach, kde operujú ozbrojené gangy. Ženy na mnohých afrických pobrežiach a pri jazerách tiež trpia. Ryby sa totiž stali vzácnymi a rybári za svoj tovar už nechcú len peniaze, požadujú aj sex. Podľa štúdie IUCN je táto prax v západnej Keni taká bežná, že už má svoj názov: systém džaboja. Inými slovami sex za ryby. Táto prax zároveň prispieva k šíreniu HIV nákazy v komunitách.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Ženy, vidiek a čiastočný úväzok

FOTO: Robert Godden

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Z čítania dostupných zdrojov zaoberajúcich sa nerovným vplyvom zmeny klímy na mužov a ženy by sa mohlo zdať, že je tento fenomén realitou najmä v krajinách globálneho juhu. Takéto tvrdenie by však bolo mylné. Klimatická zmena vo všeobecnosti najtvrdšie zasahuje vidiecke ženy činné v poľnohospodárstve a ženy zo skupín pôvodného obyvateľstva. Aj keď je pravda, že zastúpenie mužov a žien v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove v krajinách Európskej únie sa líši od štátu k štátu, veľký rozdiel je aj v počte žien zamestnaných v tomto sektore podľa dĺžky úväzku: ženy tvoria menej ako 30 % ľudí zamestnaných na plný úväzok, zatiaľ čo medzi zamestnanými na kratší pracovný čas predstavujú ženy približne 52 %. Zároveň muži v poľnohospodárskom sektore častejšie ako ženy pracujú práve na plný pracovný úväzok. V prípade, že v dôsledku klimatickej zmeny utrpí región, ktorého ekonomika je primárne založená na poľnohospodárstve, práve ženy budú ako prvé vystavené jeho negatívnym vplyvom.

Približne 80 % všetkých pracovných miest na kratší pracovný čas v EÚ je obsadených ženami. Pohľady na prácu na čiastočný úväzok sa rôznia. Existujú aj také, ktoré v ňom vidia efektívne riešenie umožňujúce pracujúcim ženám s deťmi lepšie zladiť ich často protichodné požiadavky kariéry a rodinných povinností. Avšak kritický pohľad na prácu na čiastočný úväzok zdôrazňuje nebezpečenstvo tohto javu pre ženy. Z tohto hľadiska sa práca na kratší pracovný čas analyzuje vo vzťahu k pružnosti trhu a posudzuje sa ako nástroj, ktorý zamestnávateľia používajú na zvýšenie flexibility a produktivity svojej ženskej pracovnej sily, čím sa zvyšuje ich vlastná konkurencieschopnosť v podnikaní. To zvyšuje neistotu a zraniteľnosť žien v zamestnaní napríklad v podobe nižšieho platu, a teda aj nižších dôchodkových benefitov. Vo vidieckych oblastiach sú ženy častejšie zamestnávané na čiastočný alebo dočasný úväzok než v mestských oblastiach. Vo všeobecnosti je vyššie zastúpenie žien vo vidieckych oblastiach v horšie platených funkciách, čo má vplyv na

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

sociálnu štruktúru vidieckych spoločností. V tej sú ženy častejšie ako muži vystavené chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu.

Rodina, rodina, rodina

Rodovo-kultúrny étos v mnohých kultúrach nepodporuje dievčatá v tom, aby sa učili plávať či liezť po stromoch. To sú zručnosti, ktoré ľuďom častokrát pomáhajú prežiť počas povodní. V Indonézii vlna tsunami z roku 2004 usmrtila štyrikrát viac žien ako mužov. Ženy sa totiž dlhšie pokúšali o záchranu svojich detí, čo spomalilo ich vlastný útek pred smrtiacou vlnou. Zodpovednosť za starostlivosť o rodinu, ktorá je nerovne rozdelená medzi mužov a ženy, ich nakoniec stála život. Väčšina z nich nevedela plávať. V porovnaní s mužmi vlastnia ženy menej majetku a ich živobytie je závislejšie na prírodných zdrojoch. Ženy vlastnia iba jedno percento svetového majetku. Hoci prevládajú v svetovej produkcii potravín (päťdesiat až osemdesiat percent), vlastnia menej ako desať percent

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

pôdy. V Pakistane zničili monzúnové dažde a záplavy bavlníkové plodiny. Negatívne následky pocítili všetci ľudia pracujúci v poľnohospodárstve. Avšak zatiaľ čo muži sú schopní migrovať za prácou s vyššími mzdami, ženy sa nemôžu presťahovať kvôli svojim rodinným povinnostiam. Nemajú teda veľmi na výber a musia pracovať za nižšie mzdy. To vedie k ešte väčšej finančnej neistote a prehlbovaniu nerovnosti. Ženy pracujú dve tretiny celkového svetového pracovného času. Napriek tomu dostávajú iba desať percent svetového príjmu. Je pravdepodobnejšie, že v obdobiach nedostatku potravy dostanú dievčatá menej potravín ako chlapci. V dôsledku toho sú náchylnejšie na podvýživu a choroby, najmä také, ktoré sa s postupujúcou zmenou klímy vyskytujú častejšie. Ženy čelia prekážkam v dostupnosti finančných prostriedkov na pokrytie strát súvisiacich s počasím alebo adaptačných technológií. To ich vystavuje ešte väčšej potravinovej neistote. V mnohých regiónoch sveta ženy ukončia formálne vzdelávanie skôr ako muži. Sú preto častokrát menej informované o zmene klímy a je menej pravdepodobné, že sa zapoja do rozhodovania, ktoré priamo ovplyvňuje ich zraniteľnosť klimatickou zmenou. Ženy tiež tvoria tri štvrtiny z 876 miliónov dospelých, ktorí nevedia čítať a písať. V tomto výpočte by som mohla pokračovať ďalej, a neviem, kedy by som prišla na koniec.

Tvoje pohlavie za to nemôže

Ženy nie sú zraniteľnejšie voči následkom zmeny podnebia jednoducho len preto, že sú ženy. Dôvodov je mnoho – vek, miera chudoby, etnicita a marginalizácia v kombinácii s rozdelením pozdĺž rodových línií. Nie sú zraniteľnejšie vo svojej podstate. Existujú komplexné mocenské vzťahy a sociálno-ekonomické charakteristiky, ktorých následkom je, že zmeny v klimatických podmienkach na ne pôsobia odlišne. Napriek svojej zraniteľnosti však ženy po celom svete neprestávajú bojovať za klimatickú spravodlivosť. Častokrát sú práve ony zdrojom poznania toho, ako sa s klimatickou krízou vysporiadať a ako s ňou bojovať. Napríklad štúdia z deväťdesiatich krajín sveta odhalila, že v krajinách

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

s vyšším zastúpením žien v parlamente je pravdepodobnejšie, že vyhlásené chránené územia zostanú chránenými. Ženy pritom celosvetovo tvoria len osem percent ľudí vo vláдах a devätnásť percent v parlamentoch. Podobne existujú dôkazy o tom, že ženy zohrávajú životne dôležité úlohy pri riešení katastrof. Vo svojich komunitách sú častokrát kľúčovými aktérkami účinnej mobilizácie na znižovanie katastrofických dôsledkov. Na Fidži ženské skupiny zavádzajú adaptačné opatrenia v komunitách, ktorými zlepšujú udržateľnosť poskytovania základných služieb po cyklónoch, povodniach a počas sucha. V krajinách západného Balkánu, naprieč Albánskom, Bosnou a Hercegovinou, Severným Macedónskom a Moldavskou republikou spolupracujú ženy z vidieckych oblastí s vládami pri plnení záväzkov týkajúcich sa rodovej rovnosti a pri zvyšovaní účasti žien na rozhodovacích procesoch. Popri rôznych skupinách, organizáciách a komunitách, je tiež mnoho aktivistiek, ktoré sa zasadzujú za práva prírody. Greta Thunberg je skvelá, o tom niet pochyb, no nie je jediná. Je dôležité, aby hlasy ďalších marginalizovaných skupín – hlasy žien zo skupín pôvodného obyvateľstva, žien rôznych etníc a dedičstiev, hlasy žien z komunít, ktoré celé stáročia bojujú za ochranu práv prírody, mali rovnaký prístup k diskusii o prítomnosti a budúcnosti tejto planéty. Je nevyhnutné, aby im bola venovaná rovnaká pozornosť ako Grete. Inak zostane ekológia agendou bielych ľudí, a v tom prípade nás nečaká budúcnosť žiadna.

Rada by som pripomenula aspoň niekoľké z takýchto žien. Je ich oveľa viac a o mnohých vôbec nevieme. A mnohé prídu po nich, pretože tento boj nezačal a neskončí našou generáciou. Bol tu pred nami a bude tu po nás.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

AUTUMN PELTIER

Autumn, bojovníčka za právo na čistú vodu, patrí k pôvodnej kanadskej komunite Anishinaabe, ktorá ju vymenovala za svoju hlavnú splnomocnenkyňu pre vodu. Bola tiež nominovaná na Medzinárodnú detskú cenu za mier za rok 2019.

RIDHIMA PANDEY

Ridhima pochádza z Indie. Už ako jedenásťročná núti indickú vládu, aby podnikla konkrétne kroky proti zmene klímy. Spolu s ďalšími pätnástimi detskými aktivistami a aktivistkami podala sťažnosť proti Nemecku, Francúzsku, Brazílii, Argentíne a Turecku, v ktorej ich obvinili z neschopnosti riešiť klimatickú krízu. Túto neschopnosť považujú za porušenie práv dieťaťa.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

ISRA HIRSI

Isra je spoluzakladateľkou US Youth Climate Strike. Zdôrazňuje: „Klimatická kríza je bojom mojej generácie a treba ju bezodkladne riešiť.“

V starom svete pre nás nie je miesto

Táto karanténa sa nepochybne raz skončí. Chcem poprosiť vás, všetky ženy – predavačky, lekárničky, zdravotné sestry, lekárky, opatrovatelky, kultúrne pracovníčky, umelkyne –, všetky ženy, tie, ktoré tento núdzový režim zasiahol najtvrdšie, i tie, ktoré môžete pracovať z domu a váš príjem istí pracovná zmluva, všetky matky, dcéry, partnerky, aktivistky, spisovateľky, jednoducho všetky ženy, nezabudnite, keď si aspoň trochu oddýchnete po tom, ako ste museli chodiť do práce a po večeroch sa ešte učiť so svojimi deťmi alebo ste ich len museli doma vychovávať a učiť (to je práca až až), tie, ktoré ste zostali samé so svojimi agresormi, prosím vás, keď si trochu vydýchnete, nezabudnite na svoj hnev. Nezabudnite zúriť z tej nespravodlivosti, ktorú každý deň pociťujete. Rovnaký systém, ktorý utláča vás, je aj dôvodom útlaku ostatných marginalizovaných skupín. Spomeňte si, že aj keď neznášate svojho agresora – plným právom a spravodlivo – že máme jedného spoločného nepriateľa, a to systém, ktorý z neho toho agresora spravil a beztrestne mu ním ďalej umožňuje byť. Väčšina prostredí, v ktorých pracujete, je feminizovaná, no málokedy feministická. Nečakajme na nejakú záchranu v budúcnosti, ktorá prinesie lepšie zajtrajšky. Boj za rovnosť je každodennou prácou. Dôsledky klimatickej krízy dnes zažívajú milióny ľudí po celom svete a ženy padajú v prvej línii. Nesmierna náročnosť úloh, ktoré sú pred nami, nás dokáže paralyzovať. Každá však máme, my všetci máme, svoje záujmy a moc, ktorá je možno relatívna pre zvyšok sveta, ale zásadná pre nás. Tak ju skúsme použiť. Keď vyjdete z tejto karantény, nesnažte sa vtesnať do starého sveta; nie je tam pre nás miesto. Potrebujeme iný svet, iné (ne)usporiadanie, ale k takému nám nedopomôžu staré metódy.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

8. NECHCEME KVETY A ČOKOLÁDU Z NEEKOLOGICKÝCH ZDROJOV! RADŠEJ SA DNES PRIDAJTE K NÁŠMU BOJU ZA ROVNOSŤ A EKOLOGIU

Klimatická kríza, environmentálne katastrofy a hospodárske aktivity nepriateľské k životnému prostrediu zaťažujú nás všetkých a všetky, ale nie všetkých (a hlavne všetky) v rovnakej miere. Ženy a dievčatá, predovšetkým pochádzajúce z marginalizovaných a diskriminovaných komunít, sú dôsledkami negatívnych environmentálnych fenoménov

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

zasiiahnuté neúmerne viac než mnohé iné skupiny obyvateľstva.

A predsa, napriek tomu, že tieto negatívne fenomény ešte viac prehľbujú nerovnosti, hlasy najväčšími zasiiahnutých ľudí zriedka počuť na fórach a platformách so skutočnými rozhodovacími právomocami.

Mnohé z týchto žien sa však rozhodli bojovať za svoje práva a zdravie pre seba a svoje komunity. Boj za klimatickú spravodlivosť, na ktorého čele stoja rozmanité, silné a odvážne ženy, naberá na sile. Pri príležitosti Medzinárodného dňa žien Vám prinášame niekoľko príbehov aktivistiek, ktoré upozorňujú na nerovné dopady klimatickej krízy a stále vypuklejší problém environmentálneho rasizmu.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Mohla by nás klimatická kríza zjednotiť? Bude to zlomový bod v globálnej solidarite, ktorý nás bude nútiť konať, spojiť naše zápasy a nakoniec zvíťaziť nad systémovými nerovnosťami, ktoré nás rozdeľujú?

„Keď nás oberáte o pôdu, nenávratne tým beriete aj niečo z nás,“ hovorí aktivistka Nonhle Mbuthuma, ktorá už roky vedie boj proti spoločnostiam ťažiacim titán a za právo svojej komunity obývať a obhospodarovať pôdu, ktorá sa v ich kmeni už stáročia dedí z generácie na generáciu. Nonhle preto čelí neustálemu tlaku, vyhrážkam a zastrašovaniu zo strany ťažobných spoločností a prežila dokonca pokus o vraždu.

„Táto zem patrila mojim starým rodičom, ktorí ju zdedili po svojich rodičoch. Čo zanechám svojim deťom ja? Ťažba neprichádza do úvahy. Snažili sa ma zastrašiť, no to sa im nepodarilo. Stále som tu a mňa ani našu komunitu nikto a nič nepriinúti, aby sme svoju pôdu opustili.“

Ak by bola ťažba titánu v oblasti povolená, viac ako 5000 ľudí z komunity Amadiba by čelilo nútenému vysťahovaniu a ohrozeniu základných ľudských práv.

Pavitri Manjhi patrí k pôvodnej komunite Adivasi. Mnoho ľudí z tejto komunity bolo podvodmi alebo vyhrážkami nútených prediť svoju pôdu, aby na nej mohli vyrásť dve nové elektrárne. Pavitri ako predsedkyňa miestnej samosprávy pomohla viac ako 100 ľuďom podať sťažnosť proti dvom veľkým

súkromným spoločnostiam, v ktorých záujme je elektrárne postaviť. Kvôli pomoci svojej komunite čelí Pavitri vyhrážkam a hrozbe fyzického násillia. „Bojujeme o našu pôdu a lesy a v tomto boji vytrváme, pretože na nich závisia naše životy.“ vyhlásila nedávno Pavitri.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Spolok amazonských žien združuje desiatky Ekvádorčaniek, vrátane Patricie Gualinga, Nemy Grefa, Salomé Aranda a Margoth Escobar, ktoré spoločne bránia životné prostredie a práva pôvodného obyvateľstva v Amazónii. Tieto odvážne ženy stoja proti obrovským politickým a ekonomickým tlakom, spojeným s ťažobným priemyslom na ich územiach. V roku 2018 sa im neznámy páchateľ začal vyhrážať smrťou. Ekvádorským úradom sa však ani po viac ako dvoch rokoch nepodarilo identifikovať a odstrániť zdroj týchto hrozieb a aktivistkám, ktoré sa stali obeťami viacerých útokov, poskytnúť účinnú ochranu a bezpečie. Podobné útoky sú v Ekvádore bežné, ich obeť však mnohokrát nevyvaznu živé. Rovnako bežná je aj skutočnosť, že útoky proti ľuďom, ktorí sa snažia chrániť životné prostredie, najmä dažďový prales a rieku Amazon, vo väčšine prípadov nie sú potrestané. V Ekvádore pracujú na ochrane Amazónie desiatky žien. Amazonský prales je domovom stoviek pôvodných komún, tisícok druhov živočíchov a tvorí polovicu svetových dažďových pralesov. Rozsiahla ťažba ropy, nerastov a dreva predstavuje zásadnú hrozbu pre životné prostredie a ľudské práva.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Albina Cheboi patrí k pôvodnej komunite Sengwer, ktorá bojuje za právo obývať les Embobut, rozprestierajúci sa na území ich predkov. Tento les sa spája s mnohými ich tradičnými zvykmi, preto k nemu prechovávajú hlbokú duchovnú väzbu. Les je však v ohrození a spolu s ním i komunita, ktorá čelí nútenému vysídleniu zo svojho vlastného územia. Problémy začali v januári 2014, keď kenská vláda rozhodla o vysídlení Sengwerskej komunity, pod klamlivou zámienkou o ochrane lesa pred nelegálnym výrubom. Tisícky ľudí vrátane Albiny ostali bez strechy nad hlavou, keď ich lesnícke hliadky vyhnali z lesa a spálili im domovy a majetok. Albina, spolu s mnohými ďalšími ľuďmi z komunity, sa však rozhodla o nespravodlivosti prehovoriť. Jasne tým ukázali, že sa nenechajú zastrašiť a svoje právo na návrat na svoje územie a k svojmu lesu budú brániť.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Život šestnásťročnej Marinel Ubaldo sa drasticky zmenil potom, ako prežila ničivý tajfún Haiyan (na Filipínach známy pod menom Yolanda), ktorý v roku 2013 úplne zničil jej domov. V dôsledku tajfúnu zomrelo na Filipínach viac ako 6000 ľudí a tisíce ľudí pripravil o strechu nad hlavou. Marinel odvtedy odvážne a neúnavne bojuje za environmentálnu spravodlivosť a práva svojej komunity. Ani po šiestich rokoch nebolo Marinel a tisíciam ďalších obyvateľov a obyvateľiek Filipín zabezpečené adekvátne bývanie v bezpečných podmienkach, s prístupom k jedlu, vode, elektrickej energii či živobytíu. Časť zasiahnutého obyvateľstva bola po tajfúne presídlená na územie v blízkosti skládky toxického odpadu. V dôsledku otravy tu zahynulo 11 ľudí. Marinel upozorňuje nielen na práva Filipínčanov a Filipínčaniek. Upriamuje pozornosť na milióny ľudí, ktorí ku klimatickej zmene prispeli najmenším dielom, no napriek tomu najviac trpia jej katastrofickými dôsledkami. „Mnohé krajiny, ktoré

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

historicky a dlhodobo najviac prispievajú k prehľbovaniu klimatickej krízy, stále naplno nepocitujú jej dôsledky. Je dôležité, aby počuli naše svedectvá a uvedomili si, ako kríza ovplyvňuje životy ľudí už teraz.“

Ak chcete aj vy počuť hlasy bojovníčok proti environmentálnemu rasizmu a klimatickej kríze, odporúčame vám sledovať niektorú z nich (alebo všetky) na Twitteri:

DANIKA LITTLECHILD, Twitter: @danikabillie

Danika je právnička pôvodom z komunity Ermineskin Cree Nation v kanadskej Alberte. Advokačnou činnosťou bojuje za práva pôvodného obyvateľstva Kanady, pričom sa sústreďí najmä na práva súvisiace so životným prostredím.

KATHY JETNIL-KIJINER, Twitter: @kathykijiner

Kathy je poetka pochádzajúca z Marshallových ostrovov. Svoje detstvo a mladosť prežila na Havajských ostrovoch. Jej práca a umenie sa dotýkajú viacerých spoločenských problémov: klimatickej zmeny, nútenej migrácie a nebezpečenstiev militarizmu a rasizmu.

LEAH NAMUGERWA, Twitter: @NamugerwaLeah

Leah je vo svojich štrnástich rokoch líderkou hnutia Fridays for Future v Ugande. Svoju silnú prítomnosť na sociálnych sieťach využíva na komunikovanie ničivých dôsledkov klimatickej krízy.

MAJANDRA RODRIGUEZ ACHA, Twitter: @majandrraa

Majandra je jednou zo zakladateľiek peruánskeho hnutia TierrActiva Perú. Zaoberá sa predovšetkým otázkami klimatickej spravodlivosti, zvyrazňuje najmä úlohu feministických aktivistiek v boji za budúcnosť klímy.

OLADOSU ADENIKE, Twitter: @the_ecofeminist

Oladosu je ekofeministka z Abuje a členka nigérijského hnutia Fridays for Future. Usiluje sa o mobilizáciu prostredníctvom sociálnych sietí, pričom

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

sa sústreďuje predovšetkým na alarmujúce dopady klimatickej krízy na zdravie ľudí.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

9. KRÁTKE PRÍBEHY (AJ) O KLÍME

I/ V našom vnútrobloku spílili strom. Ráno tam ešte bol, no keď som sa večer vracala domov, na jeho mieste stál len čerstvý peň. Strýpla som. Je to ten strom, ktorého koruna siaha rovno pred moje okno? Ten, ktorý ma ráno prebúdza plný vtákov, ktorý pozorujem už osem rokov v každom ročnom období? Tak dlho tu bývam – v tom istom byte, za tými istými oknami. Nikdy som zvlášť neobľubovala Exupéryho, no v ten deň som si spomenula na jeho citát, alebo skôr ozvenu citátu o tom, že strom zomrie len raz, no záhradník dvakrát. V ten deň som to zažila. Stratila som niečo, o čom som ani nevedela, že je to mojou súčasťou. Strom. Časť sveta a zároveň

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

jeden celý svet. Aká úľava, zistiť, že to nebol ten pred mojím oknom! Vynorila sa však hrozivá otázka: kedy spília aj ten?

Dnes spomíname na tých, ktorí z tohto sveta odišli. Čím som staršia, tým mi je tento sviatok drahší. V spoločnosti, ktorá sa všemožne snaží starnutie, smrť a konečnosť poprieť a potlačiť – odsunúť ju zo sveta našej sociálnej predstavivosti – zostáva tento sviatok a obdobie pred ním a po ňom príležitosťou spraviť zo smrti opäť súčasť našich životov. Čas smrti je totiž zároveň časom žitia, a preto otázka umierania je tiež otázkou, ako najlepšie žiť. Strata prináša so sebou žiaľ. Žiaľ môže byť neuveriteľne bolestivý. Môže nás izolovať od sveta a od druhých. Môže byť neúnosný. Žiaľ môže byť hrozná a hrozivá skúsenosť. No v zdieľaní našich emócií, bolesti a žiaľu je obrovská sila.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Umieranie rastlín, zvierat či ekosystémov bolo vždy súčasťou sveta, ale za posledné dve dekády jeho tempo a rozsah narastajú. V rámci zhoršujúcej sa klimatickej krízy dochádza k nenávratnému vymieraniu neuveriteľného množstva druhov a celých ekosystémov. Na rozdiel od smrti človeka, táto strata nie je náhla. Žiaľ zo smrti živočíšnych či rastlinných druhov a ekosystémov je odlišný. Neexistuje totiž konkrétny moment, ktorý by sme mohli označiť za čas smrti – moment, keď sme niečo navždy stratili. I žiaľ prichádza v tomto prípade pomaly, nabaľuje sa a pretrváva.

No v žiali je tiež istá česť. Smútime predsa nad stratou niečoho alebo niekoho, koho alebo čo sme milovali, kto bol alebo čo bolo súčasťou našich životov. Možno sme o tom ani poriadne nevedeli. Ako ja o strome, ktorý mi spílili pred domom. Verím, že jednou z najväčších výziev, ktorým dnes čelíme, je otázka, ako budeme žialiť. Nielen za ľudskými životmi, ale aj za vymieraním na planetárnej úrovni. Potrebujeme nové rituály. Možno je práve tento deň príležitosťou pripomínať si a žialiť nad smrťou našich blízkych, ako aj druhov a celých ekosystémov. Tak, ako nás žiaľ môže izolovať od sveta, môže nás s ním aj spojiť a mobilizovať. V smútku a bolesti je sila, ktorá hýbe masami ľudí na pochodoch za klimatickú spravodlivosť a pri organizovaní sa v boji proti klimatickej kríze.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

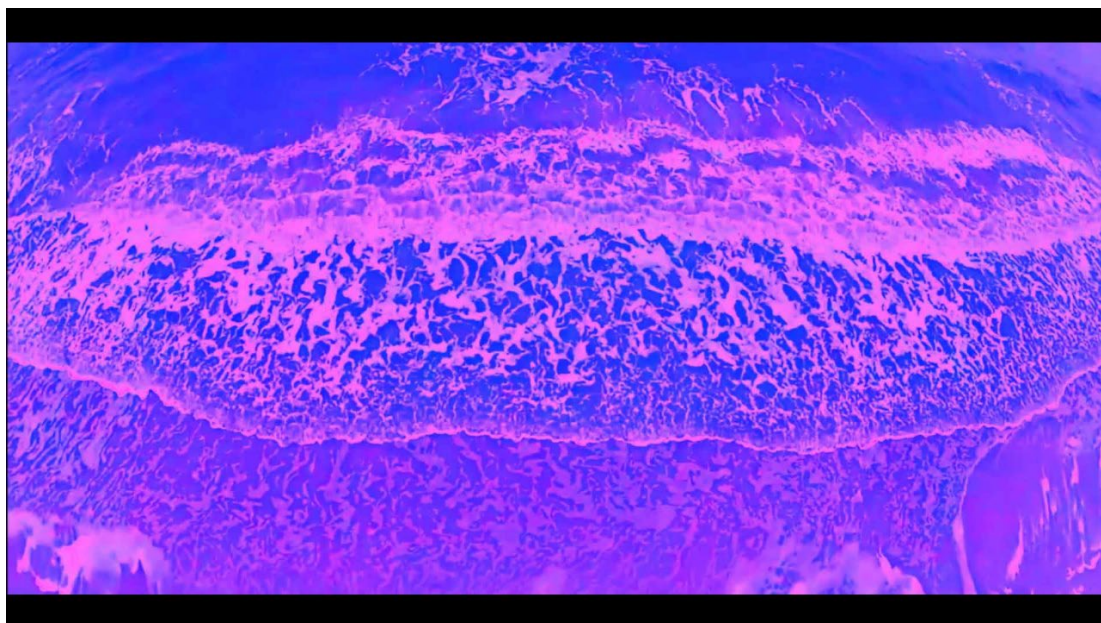
Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

II/ Môj starý otec často hovorí o tom, ako voňali veci, keď bol malý chlapec či dospelavajúci muž. Stará mama sa zase rozpamätáva na zvuky malého mesta uprostred Čiech, v ktorom sa narodila. Vracajú sa v pamäti do čias, keď žili najintenzívnejšie a vytvárali si najviac spomienok. Častejšie sa rozprávame o blížiacom sa konci. Najskôr sa mi to zdalo smutné a rozhovory o tom, ako má byť s ich telami či nevelkým majetkom naložené po ich smrti, ma znepokojovali. Čoskoro som však pochopila, že je to nepríjemné len pre mňa a oni v tom nachádzajú istú úľavu a istotu. Pochopila som, že rozprávaním o konečnosti sa rozprávame o živote. Konečnosť sa tak stala súčasťou našich bežných rozhovorov a jazyka.

Raz mi pri rozprave o tom, kde chce mať starý otec rozsypaný svoj popol, napadlo, že smrť je to najbežnejšie, čo sa môže stať – pochopenie, ktoré prežívanie straty nerobí o nič menej bolestivým, ale predsa akosi znesiteľnejším.

Počúvam ich, ako spomínajú. Tie chvíle mám rada. Dozvedám sa tak veľa o nich a ich bývalých „ja“, ktoré som nemala šancu poznať. Zároveň sa

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

spájam so svojou vlastnou históriou. Ukotvujem sa. Nedávno som si uvedomila, že pri spomínaní častokrát hovoria viac o tom, čo počuli alebo ako niečo voňalo, než o tom, čo videli. Veľmi sa spoliehame (tí a tie, ktoré môžeme) na to, čo vidíme – teda na svoj zrak. Avšak zrak je len jeden zo zmyslov, ktoré utvárajú celok prežívaného. Čuch, chuť, zvuk, hmat – spoločne tvoria zážitok sveta a života.

Mnoho výskumov ukazuje, aké zásadné je prepojenie medzi zvukmi (hudbou) a pamäťou, a ako môžu pomôcť zlepšiť životy ľudí, ktorí žijú s demenciou, Alzheimerovou chorobou či iným typom zhoršujúcej sa mozgovej funkcie. Stratu nejakého zvuku je ťažké zachytiť. Ak nevieme, že sme o nejaký zvuk prišli, len ťažko za ním budeme žiaľiť.

Občas chodím na stránky Macaulay Library. Tá je najväčším vedeckým archívom prírodovedných zvukov, videí a fotografií. Hoci sa historicky spája najmä s vtáctvom, jej zbierky obsahujú aj záznamy zvukových prejavov obojživelníkov, rýb, či cicavcov.

Rada počúvam rôzne zvuky zvierat, napríklad vtákov. Rozmýšľam nad tým, ako to prežívajú vedci či vedkyne, keď pri nahrávaní vedia, že sú

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

jednými z posledných, ktorí určitý zvuk počuli. Predstavujem si, ako sa asi cítila bioakustička, ktorá ako prvá počula zvuk veľryby, keď vymyslela prístroj, ktorým ho možno zachytiť. Zamýšľam sa nad zvukmi dronov, ktoré sa pre mnohých ľudí stali bežnou súčasťou života a schopnosť ich rozpoznať nástrojom prežitia.

Niekedy znovu počujem notorické zvonenie Nokie alebo spúšťanie operačného systému Windows 95. Nedávno som si dokonca spomenula na zvuk prijatej správy v ICQ, jednom z prvých rozšírených četrových programov. To sú zvuky, ktoré pre mojich starých rodičov nie sú vôbec podstatné, ale od mojich spomienok sú neoddeliteľné, aj keby som na niektoré z nich rada zabudla.

Vo svojej vedeckej práci sa zvuku venujem systematicky. A keďže je to výskum sociologický, kladiem si v ňom otázku: ak zvuky môžu biológom povedať, čo sa deje alebo čo je zlé v lesoch, prečo by nám analýza zvuku, ticha a hluku nemohla povedať to isté o našich učebniach, telocvičniach alebo domácnostiach? Je ťažké zachytiť, ako sa menia naše zvukové

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

krajiny, ale je isté, že spolu s vymieraním celých ekosystémov v súvislosti s klimatickou krízou prichádzame o obrovské množstvo rôznych zvukov.

Neviem, ako znie umierajúci koralový útes či les, ale myslím si, že keby som tie zvuky niekedy počula, nikdy by som za nimi neprestala žiaľiť. Zvuk klimatickej krízy je drásavý a drásajúci. Občas vo svojich predstavách zachytím jeho ozvenu.

III/ Obdobie sviatkov, najmä takých významných, akými sú pre našu spoločnosť Vianoce, je tiež časom, kedy tí z nás, ktorým to situácia umožňuje, trávime čas so svojimi blízkymi a rodinami. Pre mnohých je rodina inštitúciou, ktorú by zrušili ako prvú. Je predsa nástrojom reprodukovania nerovností, prehlbovania rodových rolí a upevňovania autorít. Rodina je nepochybne násilným miestom, so svojím hrubým, pomalým či symbolickým násilím.

Čo ak však je pre niektorých z nás zároveň útočiskom pred hostilitou sveta tam vonku? Sveta, ktorý život niektorých podporuje a chráni, kým iných odsudzuje k predčasnej smrti a vražde.

SHE IS A SOLDIER... HE IS AN ARTIST...
HE IS A SOLDIER... SHE IS AN ARTIST...

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

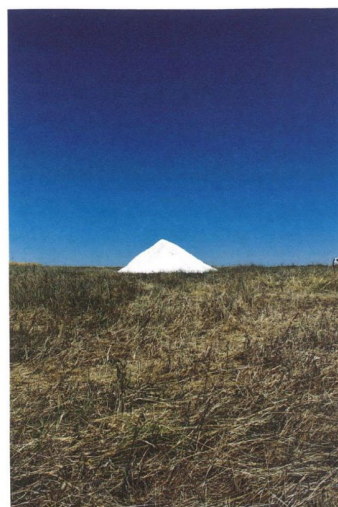
amnesty.sk

Nie všetci a všetky máme prístup k istým snom, aspiráciám, predstavám či skúsenostiam. Niektorým z nás nepatria ani vlastné telá a svoje životy žijeme popri nich akosi povedľa. Istý život sa nám neotvára, nie je nám daný. Didier Eribon nazýva to, čo nám tieto svety neumožňuje, verdiktami: trans, gay, žena, robotník, černochoch, asociál.

Pred nehostinnosťou tohto sveta nemožností môžu niektorých z nás chrániť práve naše rodiny. Pre mnohých je však vystavenie sa rodinným vzťahom intenzívnym, emocionálne náročným a zaťažkávajúcim obdobím. Naše názorové nezhody, osobnostné rozdiely či odlišné predstavy o svete, či o tom, ako chceme žiť svoje životy - z ktorých niektoré formy sú podporované a uznávané, kým iné odsudzované – sú málokedy nezhodami len v tejto oblasti. Za každou nezhodou sa totiž skrýva celý súbor tráum a frustrácií. Pri konfliktoch s mojou mamou som mala veľa krát pocit, že naša nezhoda síce začala diskusiou o farbe vianočného obrusu, ale ukrýva v sebe všetky krivdy, bolesti a trápenia nahromadené od mojich detských čias.

AUGUST 2015
SHE NOTICED A HILL OF AN UNKNOWN MATERIAL
AND STOPPED THE CAR. SHE DISCOVERED A NEW
LAND.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

V rodinách častokrát sedí za stolom veľmi nepravdepodobná skupina ľudí – lesba, homofób, podporovateľ ĽSNS, automechanik, konšpirátorka, anarchistka, matka a sociálna pracovníčka zastávajúca pravicové hodnoty. Vyjednávame, kedy svoj názor na nejakú tému povedať a kedy ostať ticho, aby sme nedošli k nezvratiteľnému konfliktu, ktorý by vyústil do predčasného ukončenia rodinného obedu či večere. A tak sa občas hádame, občas mlčíme, inokedy plačeme, kričíme a niekedy sa aj smežeme – cez slzy. Veľakrát rozmýšľam nad tým, akú časť svojej identity som ochotná nechať za dverami petržalského bytu, aby som sa úplne nestratila sama sebe – sú totiž identity, ktoré sú v rozpore takmer so všetkým, čo sa za tými dverami odohráva.

Kurátor a spisovateľ Tirdad Zolghadr hovorí o tom, že jednou z najväčších výziev súčasného kritického, progresívneho, emancipovaného, západného človeka je vedieť, kedy byť ticho a čakať. Nie v mene kultúrneho relativizmu alebo politickej pasivity, ale v nádeji v každodennú etiku počúvania. Je totiž nespočetne veľa situácií, v ktorých akýkoľvek pokus o kritický dialóg vyústil alebo by vyústil k strate času, energie, potu a slzám každého zo zúčastnených.

A tak sedíme za rodinným stolom so svojimi verdiktami. Občas nevydržíme byť ticho, aj keď si nič viac neželáme a občas sme ticho, no chceli by sme kričať. Ako mnohí z nás, aj ja počúvam a pozorujem ľudí, pre ktorých sú niektoré časti mojej identity neprípustné. Vidím, ako násilie, ktoré je páchané na nás a našich telách, otáčame jeden proti druhému. Násilie, ktoré nám neumožňuje isté sny a láme naše telá. Násilie, ktoré je tušením predčasnej smrti. Násilie politických rozhodnutí, ktoré sa niektorých ani nedotkne a pre životy iných je devastačné. A popod všetkými týmito emóciami cítim k týmto ľuďom lásku. Nie preto, že sú mojou biologickou rodinou, ale z pochopenia, že sa snažíme (často márne) byť spoločne s našimi rôznymi formami a spôsobmi zlomenosti.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

Naskytá sa nám tak priestor utvárať nové formy solidarity. Čo je úloha niekedy nemožná, ale občas, občas stojí za to sa o ňu pokúsiť.

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021
First published in 2021
Amnesty International Slovensko
Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021
Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

AMNESTY
INTERNATIONAL

**AMNESTY INTERNATIONAL
JE GLOBÁLNE HNU Tie
BOJUJÚCE ZA ĽUDSKÉ
PRÁVA. NESPRÁVODLIVOSŤ,
KTORÁ SA DEJE JEDNÉMU
ČĽOVĚKU SA TÝKA NÁS
VŠETKÝCH..**

MAGAZÍN: KLIMATICKÁ KRÍZA

MAGAZÍN JE SÚČASŤOU PROJETKU 100KA. PROJEKT 100KA JE PODPORENÝ Z PROGRAMU ACTIVE CITIZENS FUND SLOVAKIA FINANCOVANÉHO Z FINANČNÉHO MECHANIZMU EHP 2014-2021. SPRÁVCOM PROGRAMU JE NADÁCIA EKOPOLIS V PARTNERSTVE S NADÁCIOU OTVORENEJ SPOLOČNOSTI A KARPATSKOU NADÁCIOU.

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

AMNESTY INTERNATIONAL SLOVENSKO

www.amnesty.sk

amnesty@amnesty.sk

pripady.amnesty.sk

www.amnesty.sk

© Amnesty International Slovensko 2021

First published in 2021

Amnesty International Slovensko

Štefánikova 16, Bratislava

Index: MAG 02/2021

Jazyk: Slovenčina

amnesty.sk

AMNESTY
INTERNATIONAL